

Oponentský posudok

Na habilitačnú prácu

Autor: Mgr. Art. Rastislav Ballek, ArtD.

Názov: Historický mýtus ako dramatická situácia (V. Klimáček: Holocaust, obnovená premiéra 24. 2. 2020, Divadlo Aréna Bratislava; R. Ballek: Tiso, obnovená premiéra 17. 2. 2017, Divadlo Aréna Bratislava; V. Klimáček: Mojmír II., premiéra 24. 1. 2015, SND Bratislava)

Oponentka: prof. PhDr. Dagmar Inšitorisová, PhD.

Pracovisko/Profesionálne zaradenie: Katedra masmediálnej komunikácie a reklamy, Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa Nitra, vysokoškolská pedagogička

1. Originalita a prínos habilitačnej práce:

Habilitačnú prácu tvoria tri inscenácie, z ktorých každá veľmi zarezonovala tak v domácom, ako aj – hlavne v českom – divadelnom prostredí. Majú nespochybniteľný prínos nielen z hľadiska zvolenej témy, ale každá z nich je dôkazom veľmi osobitého, originálneho divadelného jazyka habilitanta. Jeho podstatou je schopnosť vizualizovať, divadelne veľmi príťažlivo, aj mimoriadne vecné, na tézach či zložitých myšlienkových konštruktoch založené dramatické látky.

2. Uplatnenie umeleckej práce/výskumu v odbore (doma/v zahraničí):

O kvalite inscenácií svedčí nielen veľký ohlas v denníkových či odborných printových alebo rôznych elektronických médiách, ale aj účasť väčšiny z nich na domácich a zahraničných festivaloch a ocenenia, ktoré sú habilitantom vymenované v príslušných podkladoch k habilitačnému konaniu.

3. Uplatnenie výsledkov umeleckej práce/výskumu v pedagogickej praxi:

Výsledky dosiahnuté v inscenáciách sú súčasťou vzdelávania študentov na rôznych stupňoch – hlavne oficiálneho vzdelávania, aj keď intenzita ich využitia závisí od diváckej dostupnosti. Do veľkej miery závisí teda aj od možnosti ich recipovania vo forme videonahrávok či televíznych záznamov, kedy sa inscenácie stávajú súčasťou učebných látok skôr špecializovaných vzdelávacích kurzov/predmetov, ako bežných.

4. Hĺbka a forma práce s literatúrou, informačnými, resp. inšpiračnými zdrojmi:

Všetky preložené diela tak po umeleckej ako aj po odbornej stránke spĺňajú i náročné kritériá na prácu s historickými materiálmi.

5. Celková umelecká/odborná úroveň habilitačnej práce:

Každá z inscenácií osobitne (ako aj pospolu) má znaky vysokej umeleckej a odbornej kvality divadelnej práce ako napríklad: originalita vo využití zvoleného divadelného priestoru (interaktivita medzi javiskom a hľadiskom, hercom v postave a publikom), hĺbka posolstva (humanizmus a viera v etickosť konania človeka aj u spoločensky kontroverzných tém), vizuálna kvalita divadelnej výpovede atď.

6. Ďalší komentár k habilitačnej práci:

Hľadanie – ale aj nájdenie – divadelného jazyka pri historických témach nie je nikdy hľadáním bez očakávania „inej“ recipientskej odozvy, ako je u nás v posledných desaťročiach zvykom. Kvôli akoby zrušeniu či rušeniu hranice medzi reálnym životom a autentickosťou divadelného výrazu sa predpokladá nielen hlbší zážitok z diela, ale aj ostrejšia, róznejšia – a možno až – dramatickejšia – divácka reakcia. Vychádza z prísneho hľadania faktografických chýb recipientom, často pokračuje v porovnávaní osobnej či inak poznanej životnej, spoločenskej a pod. situácie, ktorá sa divadelne interpretuje a končí niekedy až radikálnym popieraním tak faktickej roviny inscenácie, ako aj jej umeleckej kvality. Na prvý pohľad má teda reakcia recipienta na divadelné spracovanie historickej témy hlavne znaky sociologické, spoločenské či politické. Dôležitá v tejto súvislosti je aj predstava, že prijímanie historických tém je vecou individua, jeho vzdelanosti, pochopenia potreby rôznych typov uchovávaní a ochrany artefaktov minulosti a hlavne diskusie o situáciách, ktoré postupom času majú čím ďalej tým menej priamych svedkov. Avšak presne tak, ako sa javisková dramatická situácia nikdy netýka iba tej-ktorej postavy, iba jedného individua, ale všetkých ostatných postáv (aj pomyselných), ktoré sa nachádzajú v nejakom vzťahu k nej, aj vnímanie a posudzovanie historických látok sa vždy nachádza v obdobnej situácii. Recipient pri vnímaní divadelného diela nikdy nie je sám. Vždy reflektuje nielen dianie na scéne, ale aj diváka vedľa seba, inak reaguje na divadelné dianie po jeho skončení, keď vyjde z miesta diania, ocitne sa doma, prečíta si noviny, porozpráva sa o inscenácii s inými – tiež jej divákmi – ale hlavne sa jeho postoj k inscenácii môže začať až zásadne meniť, ak začne o nej uvažovať v kontexte diskusií s tými, ktorí ju – napríklad - nevideli. Vždy sa však stretáva s kultúrnym povedomím o dôležitosti – či nedôležitosti – divadelných inscenácií ako takých. A to na javisku, t. j. v divadelnom umení, ako aj v bežnom živote. Teda nejde iba o kultúrne povedomie o dôležitosti iba tých divadelných diel, ktoré nezamlčujú základné historické fakty a udalosti, neprekrúcajú ich či vytvárajú nové – falošné. Prijímanie inscenácií o histórii - aj tej najbolestivejšej – teda vždy závisí od vzťahu spoločnosti k divadelnému umeniu, od histórie kultivácie spoločnosti a človeka – v zmysle Ciceronovho (*Tuskulské rozhovory*) chápania obsahu pojmu *colere*, z ktorého je pojem kultúry odvodený. Ako o tom svedčí aj známy Cicerov citát: „Cultura animi autem philosophia est.“ Voľne môže byť preložený ako „Kultúra osobná (tiež duše/ducha) je filozofiou.“ Problém je ale v tom, a nielen od Cicerových čias či vďaka jeho osobnosti, že vždy ide o skultúrňovanie (kultiváciu) ako dobrovoľnú, zámernú a cieľavedomú aktivitu jednotlivca. Ale to už nie je predmetom tém predložených umeleckých prác.

Všetky tri preložené divadelné artefakty habilitanta splnili uvedené kritérium „colere“. Kultivujú nielen divácky vkus, ale aj inak – kultivovane – otvorili divadelné „pandorine skrinky“. I

vďaka nim sa recipovanie historických látok nestalo iba záležitosťou výmeny názorov úzkeho kruhu historikov či divadelných kritikov na zvolené témy, ale vecou spoločnosti.

7. Odporúčenie:

Odporúčam uchádzačovi: Mgr. Art. Rastislav Ballek, ArtD. udelenie umelecko-pedagogického/vedecko-pedagogického titulu docent v odbore Divadelné umenie.

prof. PhDr. Dagmar Inšititorisová, PhD.

Bratislava, 12. 10. 2021